

เมื่อสันนิษฐานความเป็นคนก็ย่อมสูญเสีย

..... ระเบียบ สำนัก

ทุกสิ่งทุกอย่างจะอยู่ได้ จำเป็นต้องมีรากฐานที่แท้จริง หากปราศจากรากฐานซึ่งควรจะเป็นของจริง ส่วนบ้หลายที่ปรากฏเห็นได้ง่ายจากสายตาธรรมดา ๆ ย่อมตกอยู่ในสภาพหลอกตัวเอง และอาจพังครืนลงมาเมื่อใดก็ได้ไม่ว่าเร็วหรือช้า

ความคิดเป็นสิ่งมีเหตุมีผลกำหนดรูปแบบและทิศทางทางปฏิบัติของคนฉันใด การปฏิบัติไม่ว่าเริ่มจากเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เปิดโอกาสให้คนสัมผัสกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทิศทางความคิดของแต่ละคนผู้นำปฏิบัติด้วย

อนึ่ง สิ่งซึ่งหมยหมยมากล่าวหาให้กล่าวอย่างเลื่อนลอยไม่ หากเป็นสังขธรรมอันถือเป็นพื้นฐานการเปลี่ยนแปลง ที่มีเหตุมีผลถึงซึ่งกันและกันอย่างเป็นธรรมชาติ ระหว่างมนุษย์แต่ละคนกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เป็นคนด้วยกันเอง ซึ่งมีการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงเสียมิได้

ดังนั้นธรรมจักรดังกล่าวซึ่งมีทั้งสองด้าน จึงมีเหตุมีผลกำหนดการเปลี่ยนแปลง ทั้งต่อชีวิตจิตใจมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยที่ควรจะมีสมดุลระหว่างกันและช่วยให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนร่วมกัน เมื่อใดมนุษย์ซึ่งถือเป็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลงมาจากอดีตจนถึงช่วงซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นที่สุดแล้ว พึงหยั่งรู้ได้ถึงสังขธรรมและสามารถดับกิเลสได้เมื่อแต่ละคนผ่านพ้นมาถึงจุดที่ควรจะรู้สึกถึงความพอดีแล้ว ในสิ่งซึ่งตนเคยได้จากคนอื่นสิ่งอื่น ดังเช่นที่กล่าวไว้ว่า **จงเป็นผู้รู้จักพอ**

หากพิจารณาถึงสังขธรรมของชีวิตแต่ละคนที่เกิดขึ้นมาได้ซึ่งพอสมควรย่อมพบว่า ต่างก็มีโอกาสมุ่งสร้างทั้งด้านรูปวัตถุและด้านซึ่งตนพึงเรียนรู้ถึงเหตุและผล แม้อำนาจของแต่ละคนอาจมีมากมีน้อยไม่เท่ากัน แต่บนพื้นฐานเดียวกันและถือเป็นความจริงย่อมมีทั้งด้านวัตถุและด้านธรรมะร่วมกันอยู่ในวิถีชีวิต อย่างไม่อาจแยกออกจากกันได้

ท่ามกลางบรรยากาศของสังคมซึ่งมีคนอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย ถ้าหวังที่จะให้ทุกสิ่งมุ่งวิถีสู่ความสำเร็จในการสร้างสรรค์ความเจริญร่วมกัน คนส่วนใหญ่ควรมีแนวคิดที่มองเห็นภาพอำนาจทั้งสองด้านไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่ร่วมกันเท่านั้น แต่น่าจะหยั่งรู้ถึงความจริงว่าภายในองค์ประกอบของชีวิตควรมีอำนาจในด้านธรรมะเป็นพื้นฐาน เพื่อใช้กำหนดวิถีการปฏิบัติซึ่งแสดงออกจากด้านวัตถุ อย่างมั่นคงและเด่นชัดให้เป็นที่เชื่อมั่นได้

ดังนั้นภาพซึ่งปรากฏจากการบริหารและจัดการทุกรูปลักษณะในแต่ละชุมชน จึงควรมีโครงสร้างที่สะท้อนให้เห็นถึงสมดุลระหว่างด้านธรรมะกับด้านวัตถุ อย่างเหมาะสมแก่กันและกันด้วยเหตุและผล ไม่เช่นนั้นแล้วแต่ละคนซึ่งร่วมชีวิตอยู่บนฐานเดียวกัน คงต้องตกอยู่ในสภาพที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและสังคมไม่มากนักน้อย

จากเหตุผลดังกล่าวแล้วจึงเชื่อว่า มนุษย์ที่ดำเนินชีวิตร่วมกันและมีกระแสดึงซึ่งกันและกันเป็นสังขธรรม ควรอยู่บนวิถีทางที่เรียกกันว่า **"ประชาธิปไตย"** ซึ่งถือหลักสำคัญคือ **"การเจริญเติบโตจากรากฐานจริงของตนเองโดยที่มีการตระหนักถึงคุณค่าของพื้นดินและชีวิตที่อยู่ร่วมกันบนฐานเดียวกันลึกซึ้งยิ่งขึ้น"** จึงเห็นได้ชัดเจนว่า **"ระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งมีอำนาจธรรมะเป็นพื้นฐาน"** ส่วนเผด็จการซึ่งเป็นด้านตรงข้ามน่าจะอยู่บนพื้นฐานของอิทธิพลจากรูปวัตถุ

ดังนั้น จากสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันซึ่งชวนให้รู้สึกว่า คนในสังคมตกอยู่ในสภาพยึดติดรูปวัตถุกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น แม้จะประกาศเจตนารมณ์ว่าต้องการประชาธิปไตย แต่พฤติกรรมที่ปฏิบัติแม้มีการยกพวกทำร้ายกันไม่ในด้านร่างกายหรือจิตใจซึ่งไม่ได้อยู่บนพื้นฐานหลักธรรม ย่อมถือเป็นสิ่งทำหายน่ามาคิดค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด เพื่อหวังความรู้ความเข้าใจในประชาธิปไตยอย่างถึงรากฐาน

จริง ๆ แล้ว การพัฒนาประชาธิปไตยบนพื้นฐานปรัชญาการศึกษา น่าจะหมายความว่าถึงการพัฒนาจากรากฐาน

ความจริงซึ่งปรากฏอยู่ในตัวเอง ไปสู่การหยั่งรู้ถึงหลักธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นอย่างสอดคล้องกันกับการเจริญเติบโตของชีวิตในทุก ๆ ด้าน แต่การที่คนยึดติดรูปวัตถุมากขึ้นย่อมสะท้อนให้เห็นภาพทิศทางการเปลี่ยนแปลงซึ่งทวนกระแสอันมีสังขารที่มุ่งไปสู่การรู้ธรรม เนื่องจากอิทธิพลรูปวัตถุเป็นสิ่งปิดกั้นภูมิปัญญาอย่างสำคัญที่สุด

คนในสังคมปัจจุบันจึงมีการโทษกันเองรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งตามหลักแล้ว "การโทษตัวเองเป็นสิ่งที่วิเศษกว่าการสร้างสรรค์ แต่การโทษกันเองเป็นสิ่งที่น่าส่อการทำลายทั้งตนเองและสังคม" เช่นเดียวกับคำกล่าวที่ว่า "มนุษย์ที่เกิดมาย่อมต้องการการอุดหนุน" ซึ่งบัดนี้เปลี่ยนมาเป็นว่า "มนุษย์ที่เกิดมาย่อมต้องการเอาตัวรอด" ซึ่งมีความหมายต่างทิศทางการกันอย่างสิ้นเชิง

หากสังคมมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางดังกล่าวย่อมสันนิษฐานได้ด้วยเหตุและผลว่า มีพื้นฐานธรรมชาติที่กำลังมุ่งทำลายตัวเอง จากการที่คุณค่าชีวิตถูกทำลายซึ่งกำหนดการทำลายในด้านรูปวัตถุอย่างสอดคล้องกัน ทำให้ต้องสูญเสียไปในที่สุดไม่ว่าเร็วหรือช้า แต่สิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วก็เป็นมุมมองด้วยทิศทางออกจากตัวเองด้วยเช่นกันและหากเน้นการมองเพียงทิศทางเดียว ย่อมทำให้เกิดความทุกข์แม้จะคิดว่าตนเป็นผู้รู้แล้วเห็นแล้วก็ตาม

ถ้าเช่นนั้นน่าจะเกิดคำถามขึ้นจากรากฐานจิตใจว่า วิถีทางซึ่งน่าจะนำสู่ความสุขได้อย่างแท้จริง โดยที่ไม่จำเป็นต้องไปออกแรงแย่งชิงกันใคร และไม่มีใครมาแย่งชิงได้นั้นมันอยู่ที่ไหนกันแน่ ซึ่งคำตอบนี้จะเห็นได้ก็ต่อเมื่อชีวิตได้ผ่านการเรียนรู้มาจนถึงระดับซึ่งกล่าวได้ว่า "สุขพอสมควรแล้ว" แต่ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเกิดไต่อย่างอิสระ ^{นั้น} คั้งการถึงระดับนี้ได้จึงไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องมีอายุมาก แม้ผู้ที่มีอายุน้อยก็สามารถเกิดได้ หากรู้ได้ว่าการเรียนจากประสบการณ์ชีวิต และเรียนจากเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานความหลากหลายอย่างปราศจากการเลือกพวก-เลือกสภาพของแต่ละคน ย่อมนำไปสู่การรู้ได้ทั้งสิ้น และคงไม่ปล่อยตัวให้ต้องเสียคุณค่าความเป็นคนไปกับกระแสซึ่งเปรียบได้คัจพายุที่กำลังพัดโหมรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ.